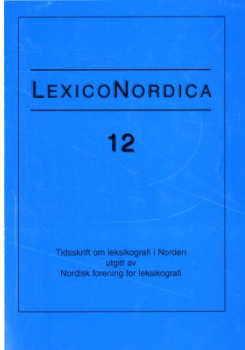

LexicoNordica

Forfatter:	Henning Bergenholtz [Alt for lidt om for meget]	
Anmeldt værk:	Chan Sin-wai (Ed.): <i>Translation and Bilingual Dictionaries</i> . Tübingen: Niemeyer 2004. (EUR 56)	
Kilde:	LexicoNordica 12, 2005, s. 153-164	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Henning Bergenholtz

Alt for lidt om meget

Chan Sin-wai (Ed.): *Translation and Bilingual Dictionaries*. Tübingen: Niemeyer 2004. (EUR 56)

En af Storm P.s berømte historier handler om professor Affe. Hvad Affe er professor i, røbes ikke, men han har læst og skrevet om så mange emner, at man kunne gætte på leksikografi. Et af de skrifter, der nævnes, handler om Goethe og har titlen ”Altfor lidt om meget”. Det er lidt mere tvivlsomt, om en sådan titel kan forstås som en rosende beskrivelse af en samling af metaleksikografiske bidrag. Det er i hvert fald ikke ment specielt positivt som titel på denne anmeldelse af en bog med i alt 16 artikler og udgiverens indledning.

De 16 artikler er de trykte versioner af foredrag holdt ved en konference i Hong Kong i 2002. Hvorfor bogen som undertitel ikke har noget som fx ”Proceedings of the Hong Kong Conference on Translation and Bilingual Dictionaries”, kan man kun gætte på. Måske er grunden, at forlag ikke så gerne udsender proceedings, som ofte sælger ret dårligt. Det kan også være sket under hensyntagen til de pointskalaer, som mange universiteter har udarbejdet, hvor et bidrag i proceedings giver færre point end andre typer bidrag. Fx får man på Handelshøjskolen i Århus 1 point for en artikel trykt i proceedings, men 5 point for én trykt i tidsskrifter eller bøger med peer review.

At to af bidragene, det ene i en lidt kortere version og med en anden titel, allerede blev trykt andetsteds kort efter konferencen i Hongkong i 2002, nævnes heller ikke i forordet eller andre steder i bogen fra 2004. Det drejer sig om bidragene af Tarp (2002) og Moe (2002), som blev trykt i ”Journal of Translation Studies” udgivet af ”Department for Translation” under ”The Chinese University of Hong Kong”. Det er i øvrigt et tidsskrift, som godt kunne fortjene lidt omtale i Vesten, se fx Yuanjian (2002), Ruthrof/Xianlin (2002), Shu (2002).

Hvad er en oversættelsesordbog?

Udgiverens indledning med titlen ”Dictionaries and Translators” giver i stedet for sådanne relevante oplysninger de obligate intetsigende gengi-

velser af de enkelte bidrags hovedindhold. I mindst et af tilfældene er gengivelsen direkte forkert. Sven Tarps bidrag med titlen ”How Can Dictionaries Assist Translators?” (side 24–38) nævner ganske vist, at monolingvale ordbøger i visse tilfælde kan yde bedre hjælp end bilingvale. Men det er ikke hans grundtese. Hans grundtese, som han fremfører endnu tydeligere i forrige nummer af dette tidsskrift (Tarp 2004), er, at udtrykket ”bilingval ordbog” er en teoretisk uklar term, snarere et værkstedssprogligt udtryk, som dækker over vidt forskellige ordbogstyper. I den kontemplative leksikografi kan man ud fra foreliggende ordbøger analysere disse med henblik på brugernes behov for ordbogshjælp eller som forbillede for nye ordbøger. I den transformative leksikografi kan man ud fra en teoretisk analyse af brugersituationer, brugerforudsætninger og brugerbehov udarbejde retningslinjer for konception og udarbejdelse af nye ordbøger. Tarps bidrag er det i Chan Sin-wais udgivelse, som mest af alle siger noget metaleksikografisk nyt og noget virkeligt relevant for den praktiske leksikografi. Det må dog tilføjes, at anmelderen her må betegnes som inhabil, da han og Sven Tarp indgår i et tæt samarbejde, som bæres af fælles teoretiske grundholdninger (se fx Bergenholtz/Tarp 2003, 2004).

Kan vi nøjes med at anmelde de bedste metaleksikografiske bøger?

Efter denne blanding af ros til en kollega og en foreløbig skeptisk holdning til alle de andre bidrag kunne man lade anmeldelsen slutte. Det ville dog hverken være fair over for læserne, der kun har hørt den foreløbige dom, eller over for de 15 andre metaleksikografiske bidrag, som uden nogen form for gengivelse af titel eller indhold ikke engang ville kunne optages i professor Affes arsenal, hvor man fx også finder titler som ”Sovsen er kold” eller ”Forår i blækhuset”.

Hvorfor nogen vil bruge tid på at læse digtet om det spirende forår, er ikke relevant her. Men hvorfor læse metaleksikografiske bidrag? Hvis vi ser bort fra forskellige former for ikke genuin brug af metaleksikografisk litteratur (fx for at se, om kollega Y igen har dummet sig med en dårlig artikel om hans eneste tema), kan jeg se to grunde: 1. Ønsket om at få oplysning om en ny metaleksikografisk teori, delteori eller om afvisningen af foreliggende teorier eller delteorier. 2. Ønsket om at få ny indsigt, som kan hjælpe til en bedre konception af en ny ordbog eller til forbedring af konceptionen ved det løbende arbejde med en ordbog.

Hvis man efter lektur af en bog med flere bidrag om hver enkelt artikel kan sige ”her er noget nyt for mig”, må bogen siges at være vellykket. I modsat fald har både metaleksikografen og den praktiske

leksikograf spildt sin tid. Erfaringer med sådan spildtid har fx ført til, at et stort tysk ordbogsforlag skal have opfordret sine medarbejdere til at undlade at læse metaleksikografiske bidrag, da de snarere forstyrrede end hjalp i det daglige arbejde og ved konception af forlagets nye ordbøger. En sådan grundholdning fører let til en ren konservering af hidtidig praksis uden rimelig chance for virkelige forbedringer. En anmelders opgave må også bestå i at råde både praktiske og teoretiske leksikografer til at læse eller lade være med at læse en bog eller dele af en bog. Man kan derfor ikke nøjes med anmeldelser af de metaleksikografiske perler. Hvis en samling af artikler af videnskabelige udgivere er udkommet hos et kendt forlag, har den og dens potentielle læsere i alle tilfælde fortjent en anmeldelse, evt. i form af en advarsel mod at købe eller læse den pågældende bog.

Kvaliteten af proceedings-bidrag

I leksikografiske proceedings medtages der ofte bidrag, som næppe ville være blevet trykt i leksikografiske eller lingvistiske tidsskrifter med peer review. Det gælder også for denne bog. Dem vil jeg gå ind på først. Det drejer sig om 4 af de 16 artikler.

Den kendte organisator af den første Euralex-kongres og udgiver af mange metaleksikografiske bøger Reinhard R.K. Hartmann har i sin artikel med titlen "Lexicography and Translation" (side 7–21) en alenlang opremsning af trin i sin egen videnskabelige karriere, men derudover kun trivielle og delvis tvivlsomme udsagn. Her kan vi nøjes med den afsluttende konklusion: "We need to bring together again the fields of lexicography and translation for their mutual benefit, and one effective means that I have described here is the use of corpus technology." Har oversættelsesleksikografi og oversættelse i en bestemt periode været adskilt for nu at skulle føres sammen igen? Og selvfølgelig bruger en moderne leksikograf tekstkorpora under brug af den nødvendige teknologi. Selvfølgelig skal leksikografien tage udgangspunkt i ordbogsfunktionerne, dvs. ved en oversættelsesordbog i oversættelsesproblemer.

"Chinese-English Lexicography and Chinese-English Translation" (side 49–54) skrevet af Wu Gyuanhua er et typisk eksempel på et bidrag af en lingvist, som spilder leksikografers tid, først ved sit foredrag, dernæst ved at lade det trykke. Det er trivielt at påvise, at en bilingval leksikograf skal have stort kendskab til begge ordbogens sprog. Det er leksikografisk kun interessant, at kinesiske lingvister i 1950'erne diskuterede, om der overhovedet fandtes ordklasser i kine-

sisk, hvis man også diskuterer, hvilke funktioner ordklasseangivelser kan opfylde i en ordbog. Ordklasser findes ikke, de opfindes – også i den kinesiske grammatiktradition – til brug for bestemte teoretiske og praktiske sammenhænge, se hertil Kupfer (1979). I denne sammenhæng havde det være interessant at erfare, hvordan ordklasser er defineret i de nævnte kinesisk-engelske ordbøger, og først og fremmest, hvad brugeren kan bruge sådanne angivelser til, men det fortæller forfatteren ikke. Derudover lyder det interessant, at forfatteren plæderer for normalt at bruge ordrette engelske ækvivalentangivelser til kinesiske lemmata og først som en tilføjelse at give en ”fri oversættelse”, mens der ved kulturbundne ord plæderes for den omvendte fremgangsmåde. Men hvorfor skal det gøres sådan? Er en kinesisk-engelsk ordbog så bedre egnet for en kineser, der skal oversætte en tekst til engelsk? Eller er det bedst for en engelsktalende, der vil have hjælp til at forstå en tekst på kinesisk? Disse leksikografisk virkeligt relevante spørgsmål stilles ikke og diskuteres derfor ikke.

Det er på lignende vis mærkeligt og uforståeligt, at både udgiveren af bogen og udgiverne af *Lexicographica Series Maior* med åbne øjne har kunnet optage både dette og også det følgende bidrag af Imelda P. de Castro med titlen ”Lexical Elaborations of Computer Terminologies: Towards the Creation of a Bilingual Dictionary” (side 63–69). Bidraget består af en blanding af selvfølgeligheder og ligegyldigheder: Nye teknologier kræver og skaber nye ord. Computerterminologien i alle sprog er stærkt påvirket af engelsk. Vi har brug for bilingvale ordbøger til sådanne nye terminologier. Gerne havde læseren fået noget at vide om brugerorienterede overvejelser om den planlagte ordbog, hvortil der gives otte prøveartikler, der som manna falder uforklaret og uforståeligt ned fra himlen (særligt for dem, som ikke forstår filipino).

Relationen mellem sproglæring og leksikografi er yderst relevant for lørnerleksikografien. ”Learning and Lexicography”, som er titlen på bidraget af Ian McGrath og Wience Lai, lyder derfor relevant (side 71–87). Det er artiklen dog ikke, slet ikke for leksikografien, men næppe heller for læringsterorien, idet den beskrevne indsamling af hele fem informanternes udtalelser om forskellen mellem ”memorisation” og ”learning by heart” og disse udtryks oversættelser til kinesisk end ikke nærmer sig et videnskabeligt minimalniveau.

Lingvistiske bidrag til metaleksikografien

Andre bidrag kunne måske finde plads i rent lingvistiske, måske i særlig grad i oversættelsesteoretiske tidsskrifter, som ikke altid har et højt teo-

retisk niveau. Det drejer sig om 6 af de 16 artikler i bogen. Som peer-reviewer ville anmelderen have frarådet optagelse af sådanne artikler i et leksikografisk tidsskrift eller en bog om leksikografi, velvidende, at andre kollegaer kunne have en anden opfattelse. Hertil hører Ronald Moes bidrag ”Producing Dictionaries Using Semantic Domains” (side 55–61). Hans indgangstese er næsten lig med hans udgangstese: Et af de sværeste problemer i en oversættelsesproces er at vælge mellem ord, som hører til samme semantiske felt (som fx *sleep*, *snore*, *pyjamas*, *bedtime*). Bilingvale ordbøger, siger han, kan kun give den nødvendige hjælp, hvis de går ud fra og bruger en systematisk opdeling af alle ord (som i Rogets Thesaurus). Derfor skal man rent metodisk indsamle ord og eksempler ud fra en begrebssystematik, som så uden videre kan indgå i en ordbog, i første omgang for hidtil uudforskede sprog. Moe beretter om udforskning af sproget lyonyole (Uganda), hvor 30 informanter i løbet af 14 dage kunne angive 17.000 ord passende til dele af den samlede mængde af 1600 semantiske felter (som efter Moes mening skal kunne dække alle jordens sprog). Metoden kan muligvis bruges til feltarbejde for hidtil ubeskrevne sprog. Måske kan man ud fra det således samlede materiale udgive simple ordlister, men målrettede bilingvale ordbøger? Jeg tvivler, og Moe giver heller ingen eksempler.

På Fillippinerne tales et pidginsprog, som kaldes *chavancano*, som er en blanding af spansk og tagalog. Sproget er det talte modersmål for beboere på en bestemt del af øen, men det bruges kun som skriftsprog i mindre grad. Dette sprog, som består af mindst to varianter (talt i Cavite City hhv. Ternate) ønsker Magdalena C. Sayas i ”Translating Across Cultures in a Multilingual Dictionary” (side 129–139) at – som hun skriver som konklusion på sit bidrag – gøre tilgængeligt for personer, der kan spansk og tagalog. Så vidt jeg har forstået det, drejer det sig i første række om at dokumentere dette pidginsprog. Dette gøres i en trilingval ordbog, som er særlig rig på hele sætninger, som oversættes mellem pidginsprogets to varianter og spansk og tagalog under særlig hensyntagen til kulturelle forskelle. Det lyder som et udmærket lingvistisk, men ikke som et leksikografisk projekt.

Metaforforskere har en tendens til at se metaforer overalt. Det gør også Li Lan og Grahame T. Bilbow i bidraget ”Cultural Similarities and Dissimilarities of Business Metaphors and Their Translation” (side 141–149). De har en liste med i alt 19 metaforord fra metaforområdet ’business as war’ og argumenterer for disse metaforers vigtighed i økonomiske tekster med henvisning til disse ords hyppighed i et økonomisk korpus på 1 mio. tekstord, hvor der fx er 313 belæg med *challenge* eller 84 med *conflict*. Det overbeviser ikke anmelderen, da der ikke argumenteres for denne tilordning. I hele Regnskabsordbogen

dansk-engelsk forekommer de 19 ”metafor-ord” ikke som ækvivalenter, og af alle 19 krigsord kun de to ovennævnte i følgende kollokationer (ud af i alt 15.000 kollokationer i hele ordbogen):

sæt et sæt ledelsesudfordringer – a set of management challenges

bestræbe bestræbe sig på, at der ikke opstår interessekonflikter – to avoid conflicts of interest

Nu er regnskabstekster en meget speciel type økonomisk tekst. Men alligevel viser den leksikografiske praksis i denne ordbog, at en bestemt leksikografisk konception ikke medtager de metaforer, som de facto også forekommer i regnskabstekster. I en anden konception ville man medtage alle ord og udtryk, som forekommer i et bestemt fags tekster, også selv om de ikke bruges anderledes end i almensproget. Hverken denne eller andre leksikografisk relevante temaer diskuteres. Måske vil en metaforforsker eller en oversættelsesteoretiker læse dette bidrag med større udbytte end en leksikograf.

Wu Jianping forsøger i ”Equivalence of Interlinguistic Symbols and Speech Translation: Differences and Requirements” (side 151–156) at give svar på mange spørgsmål: Hvad er sprog? Hvordan kan man se sprog som et semiotisk symbol? Hvilke forskelle er der mellem interlingvistiske symboler og oversættelse? Flere af lingvistikens store spørgsmål søges løst, ingen af leksikografiens.

Hvordan kan man oversætte amerikansk *drugstore* til kinesisk eller kinesisk *gulaorou* til engelsk? Og hvordan er det blevet gjort og burde det gøres i ordbøger? Dette er temaet for Hugo T.Y. Tseng i ”Rendering Chinese Culture-specific Vocabulary into English – Predicaments and Prospects” (side 169–176). Forfatterens svar er, at man i højere grad end i den hidtidige praksis skal danne låneord, dvs. at man for *gulaorou* ikke skal angive *sweet and sour pork* som i foreliggende ordbøger, men *gualo pork*. Det lyder som en sprogpolitisk tese, som en fortsættelse af succes’en med at ændre *Peking* til *Beijing* i alle vesteuropæiske sprog. Det virkeligt interessante er, om bilingvale leksikografer uden videre kan og bør ændre en sådan oversættelsestradition. Det diskuteres ikke af forfatteren, som anser det for selvfølgelig, men denne form for leksikografisk sprogpolitik kunne nu godt fortjene at blive vendt en gang mere.

”The Paradox of Cultural Translation: How to Treat Cultural Information in Bilingual Dictionaries” (side 177–185) er skrevet af Zhao Qanchun og Huang Jianhua. Leksikografiske problemer med kulturbundne ord er det gennemgående tema for halvdelen af bogen, hvis første del har samme overskrift som hele bogen, mens anden del har overskriften ”Bilingual Dictionaries and Cross-cultural Translation”. Som indgangstese siger forfatterne, at ”oversættelse i bilingvale ord-

bøger” er meget lettere end andre former for oversættelse, fordi det blot drejer sig om at finde ækvivalenten i målsproget. I ordbøger skal man jo ikke tage højde for konteksten, det skal man ved tekstoversættelse. Temaet er så kulturbundne ord og vendinger, herunder idiommer, hvor det så ikke er så let alligevel at foretage en oversættelse til en ordbog. Men præsuppositionen er forkert, hvis man ved ”lettere” mener hurtigere, dvs. flere oversatte ord i timen. Det er derfor svært at følge argumentationen, men mange af eksemplerne er da sjove. Fx bliver *crocodile tears* oversat til et kinesisk tegn, som står for ’the cat weeping over a rat’ og *kill two birds with one stone* til ’one arrow hits two targets’. Men artiklens teser er en blanding af leksikografiske misforståelser og trivialiteter, sml. fra artiklens konklusion:

As society and language changes, so does the dictionary. Much more is demanded of them: language learners aim to increase their linguistic competence through them, and increasing globalisation demands increased cross-cultural dialogue and access to cultural information. (side 185).

Kontemplativ og transformativ leksikografi

De øvrige bidrag, dvs. 6 ud af 16, har sådanne leksikografiske kvaliteter, at bogen på trods af mange svage bidrag kan anbefales. Phil Benson ser i ”The Monolingual Dictionary: A Special Case of Bilingualism?” en pseudo-bilingval definition i en monolingval ordbog, når en bestemt udsnit af ordene forklares med et andet udsnit af ordene i et sprog. Det er fx tilfældet, når dialektord forklares med og i relation til standardsproget. Men det er ifølge Benson også tilfældet, når en ordbog har et definitionsvokabular, som forklares på én måde, mens alle andre ord forklares på en anden måde under brug af definitionsvokabularet. Benson giver bl.a. følgende eksempler (side 43):

- (1) **sexual intercourse** = sex
- (2) **sex** = the action of a man inserting his penis into a woman’s vagina, usu leading to the release of semen from the penis, as a result of which the woman may become pregnant

At Benson klarer at undgå enhver form for kommentar til denne indskrænkende definition, må forklares som et udslag af britisk understatement. For Bensons egentlige tese er så, at brug af definitionsvokabular kan være udmærket for modersmålstalere, men problematisk for fremmedsproglørnere (foreign learners). Det er troligt ved nogle af de andre eksempler, i tilfældet *sex* kontra *sexual intercourse* holder argu-

mentet ikke. Forklaringen i (1) er let at forstå – for både modersmålstalere og fremmedsproglørnere, den meget lange og dog for korte forklaring i (2) er ikke så let at forstå, også fordi den kun dækker den helt traditionelle form for sex. Bill Clinton havde ifølge denne ordbog ikke sex med Monika L. Noget lignende må også gælde for en række andre seksuelle aktiviteter. Diskussionen om definitionsvokabular og den valgte relatering til pseudo-bilingvalitet er på sin vis forfriskende ny, men så heller ikke mere. Der savnes enhver form for virkelige metaleksikografiske overvejelser: Hvilke behov kan en ordbog ikke dække, hvis den bruger den kritiserede metode med definitionsvokabular? Er denne metode særligt problematisk, hvis ordbogens funktion skal være at hjælpe en bruger (modersmålstaler eller fremmedsprogsbruger) med et receptionsproblem? Et tekstproduktionsproblem? Eller som indlæringsordbog?

”An Empirical Study of Electronic Dictionaries and Translation Software” (side 89–105) er skrevet af Zhang Yihua. Der gives en registrerende oversigt over elektroniske ordbøger og oversættelsesprogrammer mellem engelsk og kinesisk. Det er som enhver udredning ganske nyttigt, men sandsynligvis allerede delvis forældet og i alle tilfælde for læsere uden kendskab til kinesisk uinteressant, da det ikke forbindes med teoretisk-praktiske overvejelser om konceptionerne for de nævnte ordbøger.

You Naiqiang kan i ”Bilingualization: Equivalence and Intercultural Communication” (side 109–117) ikke blive helt enig med sig selv, om en bilingvaliseret ordbog er en undertype af en bilingval ordbog eller på samme tid en bilingval og en monolingval ordbog (se hertil Sven Tarps bidrag). Det er nu ikke afgørende for lekturen af den delvis spændende artikel om den ordbogstype, som normalt står for oprindeligt monolingvale ordbøger, som har fået tilføjet ækvivalenter og evt. også fået oversat kollokationer og eksempelsætninger. Vi lærer, at denne ordbogstype på kinesisk kaldes *shuang jie*, dvs. ’dobbeltforklarende’. Det er i og for sig et meget talende udtryk, der dækker over, at sådanne ordbøger både har en leksikografisk definition på L1 og på L2. Og hvis vi kun tager denne beskrivelse af en bilingvaliseret ordbog, må man lige anholde en typisk engelsk-forherligende overdrivelse: Det er ikke en engelsk opfindelse fra 1958 (side 110), men en typisk form for bilingvale ordbøger fra anden halvdel af 1700-tallet, se hertil fx Hannesdóttir (1998) og Bergenholtz/Mogensen (1995). Det er desuden også den konception, som gode fagordbøger, der vil give hjælp til oversættelse af fagtekster, nødvendigvis gør brug af. Det er indlysende, at en lærer ikke kan nøjes med en ækvivalent, hvis han skal bruge ordbogen til at forstå ord som *Bolshevik*, *Stalinism* og *dragon* og ikke kender betydningerne af de

givne ækvivalenter. Uden en eller anden form for forklaring vil ordbogen ikke kunne opfylde sit formål: hjælp til en kinesisk lærer ved reception af en tekst på engelsk. Det er på den anden side også rigtigt, at mange leksikografiske definitioner fra engelske monolingvale lærerordbøger uden tilføjelse af en ækvivalent ikke vil kunne give hjælp ved receptionsproblemer, da ikke alle lærere vil kunne forstå definitionen, sml. hertil den citerede ordbogsartikel:

polio serious infectious disease of the nerves in the spine, often resulting in a lasting paralysis

Anmelderen havde gerne set, at dette bidrag havde fået tilbudt meget mere plads – gerne på bekostning af nogle af de andre. I stedet stopper forfatteren uden at diskutere problematikken til bunds; dvs. uden videre behandling af de forskellige konceptionsmuligheder for bilingvaliserede ordbøger, der skal bruges af lærere med L2 som modersmål til enten reception af L1, produktion på L1 eller oversættelse fra L1 til L2 eller til en indlæringsordbog af L2, dvs. om den har kommunikations- eller vidensrelaterede funktioner eller måske skal være en polyfunktional lærer- og lærerordbog (Tarp 1999).

Tarp (2004) skelner mellem syv forskellige grader af bilingvalitet i en ordbogstypologi. Han tilføjer dog klogeligt, at der sikkert er flere. Jacqueline Lam Kam-mei og Tom McArthur diskuterer behovet for og konceptioner for en sådan yderligere grad, som både kan kaldes bi- og trilingval: "Could There Be a Dictionary Tailor-made for Hong Kong: Both Biliterate and Trilingual?" (side 119–128). I 1997 bekendtgjordes en sprogpolitik med to slags tegn og tre sprog for Hong Kong. Hermed menes sprogene engelsk, kantonesiske og putonghua hhv. mandarin, dvs. det hidtidige administrationssprog engelsk med latinske bogstaver, og to sprog med et fælles tegnsprog: kantonesiske (som fx tales i Hongkong) og putonghua (som svarer til det på Taiwan talte mandarin, og som er hovedsproget i Kina, det, der normalt kaldes kinesisk). Forskellen mellem kantonesiske og putonghua beskriver forfatterne som svarende til forskellen mellem portugisisk og spansk. Trykte ordbøger med disse tre sprog på et tegnsprog for to af dem og med bogstaver for alle tre (dvs. i pinyin for de to kinesiske sprog) kunne forfatterne ikke finde i boghandelen i Hong Kong. Derimod findes der to online-ordbøger (www.instand-dict.com.hk og www.best.com.hk), som indeholder de nævnte sprog og også har en knap for udtale på putonghua og kantonesiske. Disse to ordbøger karakteriseres som "a book in a computer", som ikke har en egen konception af den elektroniske ordbog og først og fremmest ikke på nogen måde dækker de foreliggende brugerbehov

med de tre sprog. Forfatternes meget foreløbige tanker for en bidirektional ordbog med fastlæggelse af rækkefølge af lemmata og ækvivalenter for og forklaringer på engelsk, kantonesiske eller putonghua eller for og på alle sprog foreligger ikke som et færdigt koncept. Det er indlysende, at en sådan konception vil svare til den officielle sprogpolitik. Anmelderen ville selv have plæderet for en anden konception med tre bidirektionale ordbøger for engelsk-kantonesiske, engelsk-putonghua og kantonesiske-putonghua, både for trykte og for elektroniske ordbøger.

Bibeloversættere har i særlig grad bidraget med væsentlige lingvistiske teorier, den mest kendte er vel Nida. Bibeloversættere bygger på en lang tradition, hvor oversættelsen har været en meget vigtig del af arbejdet med at udbrede kristendommen. Bibelordbøger, herunder særligt bilingvale bibelordbøger med græsk og latin som det ene sprog, har en tilsvarende tradition og kvalitet. Men dette arbejde har ikke, som bibeloversætterne for oversættelsesteorier og semantiske teorier, i væsentlig grad spillet en rolle for den moderne leksikografi. Det burde man ændre på. Anmelderen kan anbefale – for dem, der ikke allerede er bekendt med bibelleksikografiens traditioner – at begynde med artiklen af Eric Kun Chun Wong og Rosa Wan: ”Towards ’A Greek-Chinese Lexicon of the Greek New Testament’ – A Cross-cultural Endeavour?” (side 157–167). De rent empiriske problemer for en sådan ordbog er ganske betydelige. Ikke bare er det ene sprog et dødt sprog, også kulturforskellene mellem den jødisk-hellenistiske og den kinesiske kultur er store. Forfatterne giver bl.a. eksempler ud fra nadverscenen (*legeme, brød, vin, blod*), som er svære nok at forstå i den vesterlandske kultur, men næsten kun kan misforstås i den kinesiske kulturtradition. Disse problemer kan kun løses, hvis man har følgende udgangspunkt, siger forfatterne: For at kunne udarbejde en brugbar og relevant bilingval ordbog, må man først identificere brugergruppen, dens forudsætninger og behov (side 157). Og dette er lykkedes, hvis den færdige ordbog har de oplysninger, som kan dække disse herudfra angivne behov (side 163). Så enkelt kan den moderne leksikografis grundprincipper fastlægges.

Samlet bedømmelse

”Hvad ved vi?” er det gennemgående spørgsmål i ”Psykologiske Rejse-spring”, den Storm P.-historie om professor Affe, som denne anmeldelse indledningsvis henviste til. Hos Storm P. ved heltene – ligesom leksikografer – ofte en masse om mange sære ting. Sådan er det også i den anmeldte bog om bilingval leksikografi og oversættelse, som man bør

bestille til biblioteket: Lidt mindre end halvdelen af bidragene er leksikografisk relevante, nogle endda virkelig spændende, og så kan man springe over den anden halvdel.

Litteratur

- Bergenholtz, Henning/Jens Erik Mogensen 1995: Geschichte der dänisch-deutschen Lexikographie. I: Herbert Ernst Wiegand (Hrsg.): *Studien zur zweisprachigen Lexikographie mit Deutsch II*. Hildesheim/New York: Olms, 191–222.
- Bergenholtz, Henning/Sven Tarp 2003: Two opposing theories: On H.E. Wiegand's recent discovery of lexicographic functions. I: *Hermes* 31, 171–196.
- Bergenholtz, Henning/Sven Tarp 2004: The concept of “dictionary usage”. I: Cai Dollerup (red.): *Worlds of Words. A tribute to Arne Zettersten*, 23–36. (= *Nordic Journal of English Studies. Special Issue. Volume 3, No. 1.*)
- Hannedóttir, Anna Helga 1998: *Lexikografihistorisk spegel. Den enspråkiga svenska lexikografins utveckling ur den tvåspråkiga*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Kupfer, Peter 1979: *Die Wortarten im modernen Chinesischen. Zur Entwicklung einer grammatischen Kategorie im Rahmen der chinesischen Linguistik*. Bonn: Universität Bonn. (Dissertation an der Universität Bonn).
- Moe, Ronald 2002: Producing Dictionaries Using Semantic Domains. I: *Journal of Translation Studies* 7, 84–94.
- Regnskabsordbogen dansk-engelsk 2004 = Sandro Nielsen/Lise Mourier/Henning Bergenholtz: *Regnskabsordbogen dansk-engelsk*. København: Thomson.
- Ruthrof, Horst/Song Xianlin 2002: Intercultural Semiosis: Corporeal Semantics and Translation (Chinese-English). I: *Journal of Translation Studies* 7, 17–44.
- Shu, Li 2002: An Evaluation of Traditional English-Chinese Translation Criteria for Internet-related Technological Terms: A Study Using Multivariate Analysis. I: *Journal of Translation Studies* 7, 45–58.
- Storm Petersen, Robert 1932: *Det er ikke muligt*. København: Branner.
- Tarp, Sven 1999: Lørnerordbøger for indvandrere og andet godtfolk. I: *LexicoNordica* 6, 107–132.
- Tarp, Sven 2002: Translation Dictionaries and Bilingual Dictionaries – Two Different Concepts. I: *Journal of Translation Studies* 7, 59–84.

- Tarp, Sven 2004: Hvad er en bilingval ordbog? I: *LexicoNordica* 11, 5–22.
- Yuanjian, He 2002: Source-text Acting as Stimuli: A Text-processing Account for Translational Contrasts. I: *Journal of Translation Studies* 7, 1–16.

Henning Bergenholtz
professor
Center for Leksikografi
Handelshøjskolen i Århus
Fuglesangs Allé 4
DK-8210 Århus V
hb@asb.dk